

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ

Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти
сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015

Кафедра філософії, соціології та політології

ЗАТВЕРДЖЕНО
вченою радою
(пост. № від «25» 2020 р.)
Ректор _____ А.А. Мазаракі

**РЕЛІГІЄЗНАВСТВО /
RELIGIOUS STUDIES**

**ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY**

Київ 2020

**Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу КНТЕУ
заборонено**

Автор: Губицький Любомир Володимирович

Програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри
філософських та соціальних наук «15» травня 2020 р., протокол № 18

Рецензенти:

Латигіна Н. А., завідувач кафедри філософських та соціальних наук,
доктор політичних наук, професор;

Гамалій В. Ф., професор кафедри цифрової економіки та системного
аналізу, доктор фізико-математичних наук, професор.

**РЕЛІГІЄЗНАВСТВО /
RELIGIOUS STUDIES**

**ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY**

ВСТУП

Програма дисципліни «Релігієзнавство» призначена для студентів бакалаврату КНТЕУ денної форми навчання галузі знань 12 «Інформаційні технології», спеціальності 124 «Системний аналіз», освітньої програми «Інформаційні технології та бізнес-аналітика (Data Science)».

Програму підготовлено відповідно до Стандарту вищої освіти України зі спеціальності 124 «Системний аналіз» та відповідної освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів КНТЕУ.

Програма складається з таких розділів:

1. Мета, завдання та предмет дисципліни.
2. Передумови вивчення дисципліни як вибіркової компоненти освітньої програми.
3. Результати вивчення дисципліни.
4. Зміст дисципліни.
5. Список рекомендованих джерел.

1. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ПРЕДМЕТ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення дисципліни «Релігієзнавство» є розкриття та усвідомлення основних положень теорії релігії та проблем сучасного релігійного життя. Цілі дисципліни визначають конкретні завдання.

Завданнями дисципліни «Релігієзнавство» є:

- розкрити теоретичні засади релігії, визначити передумови її виникнення, тенденції функціонування та розвитку;
- розглянути історію становлення релігії та релігійних організацій;
- розкрити специфіку релігійних процесів в Україні, визначити місце і роль у сучасному світовому релігійному житті;
- сприяти збагаченню духовного світу студентів, зростанню інтересу до самостійного творчого осмислення релігійної спадщини, власній участі в релігійному будівництві в Україні.

Предметом вивчення дисципліни «Релігієзнавство» є сутність, закономірності, виникнення та розвитку релігії і релігійних організацій; особливості кожної із світових релігій; характеристика релігійних процесів в Україні.

2. ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ВИБІРКОВОЇ КОМПОНЕНТИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

Для вивчення дисципліни «Релігієзнавство» студенти повинні мати базові знання з історії України та світової історії на рівні повної загальної середньої освіти. «Релігієзнавство» забезпечує міждисциплінарний зв'язок та створює необхідні умови для якісного засвоєння дисциплін «Філософія» та інших дисциплін гуманітарного спрямування.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Релігієзнавство» забезпечує оволодіння студентами загальними компетентностями і досягнення ними програмних результатів навчання за освітньо-професійною програмою

«Інформаційні технології та бізнес-аналітика (Data Science)» (ОС бакалавр)

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньою програмою</i>		
K13	Здатність працювати в міжнародному контексті	3-10
<i>Програмні результати навчання за освітньою програмою</i>		
ПР16	Розуміти і реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні	1,2,11,12

4. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. РЕЛІГІЄЗНАВСТВО ЯК НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Релігієзнавство як вчення про релігію. Взаємозв'язок теологічного і філософського підходів до вивчення релігії. Релігія як історична форма світогляду, як особливе світосприйняття та світорозуміння. Сутність, природа та основні ознаки релігійної віри. Особливості методології розуміння релігії.

Різноманітність релігійних напрямків та їх класифікація. Плем'янні культури, національно-державні релігії та світові релігії. Політеїстичні та монотеїстичні релігії. Атеїзм, деїзм, пантеїзм.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 5, 6, 7

Додатковий: 6, 11, 12, 15

Інтернет – ресурси: 1-7

Тема 2. РАННІ ФОРМИ РЕЛІГІЇ

Основні теорії походження релігії. Джерела архаїчної релігійності. Особливості первісних релігійних поглядів. Специфічні ознаки „міфологічного” мислення.

Основні форми та загальні риси первісних культів. Анімізм. Фетишизм – різновид анімізму. Магія. Табу. Тотемізм. Культ поховання. Реінкарнація. Ініціації. Шаманізм як форма діяльності служителів культу. Релігійний культ вождів. Культ племінного бога. Аграрні релігійні культури.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 2, 5, 6, 7

Додатковий: 15, 16, 21, 22

Інтернет – ресурси: 1-7

Тема 3. ТРАДИЦІЙНІ РЕЛІГІЇ СВІТУ

Характерні риси язичницької релігії у різних народів світу. Особливості давньослов'янського язичництва. Змістовна наповненість та функціональна значимість язичницьких богів.

Релігії Індії. Ведичний період. Пантеон Вед. Брахманізм. Джайнізм. Індуїзм і його особливості. Сектантство в індуїзмі. Кришнаїзм.

Релігії Китаю. Божества і ритуали у Стародавньому Китаї. Культ Неба. Конфуціанство. Даосизм як релігійне і культурне явище. Релігії в Японії. Синтоїзм – релігія культури природи.

Іудаїзм – одна з найдавніших релігій світу. Історія іудаїзму та його священні книги – Танах, Тора і Талмуд. Догматика і загальні риси іудаїзму. Культ іудейської релігії. Іудаїзм як релігія закону. Обряди та звичаї. Напрямки іудаїзму в сучасному світі. Хасидизм. Караїми в історії іудейської релігії.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 3, 5, 6, 7

Додатковий: 16, 18, 21, 23

Інтернет – ресурси: 1-7

Тема 4. ПОХОДЖЕННЯ ТА СУТНІСТЬ ХРИСТІАНСТВА

Історичні передумови виникнення християнства. Ідейні джерела християнського віровчення. Новозавітна література про Христа. Теологічні та історичні джерела про походження Ісуса Христа. Проповідь Христа та його вчення. Місіонерська діяльність апостолів.

Історія становлення та розвитку християнства. Еволюція християнської церкви. Відносини християнських громад і держави в історії християнських церков. Перетворення християнства на державну, панівну релігію в Європі. Християнство як об'єднавчий чинник Європи. Еволюція християнства та формування його догматики та культури. Впорядкування християнського віровчення. Вселенські Собори і розколи церкви. Формування Символу Віри у християнстві. Ранні ересі (монтанізм, гностицизм, антитринітаризм, маніхейство, новатіанство, аріанство). Розкол християнства 1054 р. Екуменічний рух. Сучасне християнство як світова релігія.

Список рекомендованих джерел:

Основна література: 4, 5, 6, 7

Додаткова література: 7, 14

Інтернет – ресурси: 1-7

Тема 5. ПРАВОСЛАВ'Я

Православ'я як різновид християнства. Історія виникнення та становлення православ'я. Відмінності православ'я від інших християнських конфесій. Православне віровчення і культ. Поняття треби у православній церкві. Таїнства: хрещення, миропомазання, причастя (євхаристія), покаяння (сповідь), священство (рукоположення або хіротонія), шлюб, елеопомазання (маслосвяття) у православ'ї. Церковний календар та його значення для

християнських свят. Православні свята: великі, середні і малі; перехідні, неперехідні, загальні, храмові. Неділя. Пасха (Великдень) – свято усіх свят. Православні пости і традиції релігійного життя. Багатоденні та одnodенні пости. Гуманістичне значення християнської обрядовості. Місце і роль православ'я в сучасному світі.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 5, 6, 7

Додатковий: 1, 2, 5, 7, 14

Інтернет – ресурси: 1-7

Тема 6. КАТОЛИЦИЗМ

Основні етапи історії католицизму в Європі. Історія виникнення та становлення інституту папства. Місце і роль кардиналів в ієрархічній структурі католицизму. Значення католицьких чернечих орденів. Практика Вселенських соборів. Структура сучасної католицької церкви. Східні Церкви в євхаристійній єдності з Римом.

Особливості католицького віровчення, догматики та обрядовості. Догмат про запас добрих справ, про непогрішність Папи Римського, про непорочне зачаття. Вчення про індульгенції. Шанування Богородиці. Поняття celibату. Театралізований культ в католицизмі. Шанування реліквій. Культ мучеників.

Екуменічна роль католицизму в сучасному світі. Духовний вплив католицизму на соціальне, політичне та економічне життя віруючих. Основні напрями діяльності Римо-католицької церкви. Особливості догматики, обрядовості та соціального вчення католицизму в сучасних умовах.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 5, 6, 7

Додатковий: 1, 4, 8, 9, 11

Інтернет – ресурси: 1-7

Тема 7. ГРЕКО-КАТОЛИЦИЗМ

Втілення ідеї відновлення християнської єдності. Спроби налагодження зносин між Ватиканом і Руссю (1204 р., 1246-1247 рр., 1254 р.). Флорентійський собор 1439 р. Берестейський собор 1596 р. Умови прийняття унії та ставлення до них української шляхти та короля Сигізмунда III. Українська уніатська ієрархія. Зародження греко-католицизму в Україні. Козацький чинник у питанні релігійного об'єднання Русі.

Місце і роль унії у пробудженні національної свідомості українців. Греко-католицька церква в Східній Європі (кінець XVIII – початок XX ст.). Уніатський собор у Замості (1720 р.). Митрополитство А. Шептицького (1900-1944 р.).

Список рекомендованих джерел:

Основний: 4, 5, 6, 7

Додатковий: 1, 3, 4, 8, 9, 11

Інтернет – ресурси: 1-7

Тема 8. ПРОТЕСТАНТИЗМ

Історичні умови виникнення протестантизму. Період Реформації. Відмінності протестантизму від православ'я і католицизму; особливості його догматики і культу. Виправдання людини вірою. Основоположні віроповчальні принципи протестантизму. Етика протестантизму.

Основні напрямки протестантизму: лютеранство, кальвінізм та англіканство. Мартін Лютер і лютеранство. Головні догмати лютеранського вчення. Кальвінізм як різновид реформаторського руху. Особливості пресвітеріанства та англіканства, анабаптизму, менонітства, квакерства.

Друга хвиля протестантизму: баптисти, євангелісти, п'ятдесятники, методисти, адвентисти, свідки Єгови, мормони.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 5, 6, 7

Додатковий: 1, 4, 8, 9, 11

Інтернет – ресурси: 1-7

Тема 9. БУДДИЗМ ЯК СВІТОВА РЕЛІГІЯ

Зародження буддизму, історія та географія його розповсюдження. Основні постулати. Чотири «істини» буддизму. Закон карми та етика буддизму. Практика медитації. Буддистський канон. Головні школи буддизму. Духовна роль буддизму в історії народів Азії.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 5, 6, 7

Додатковий: 1, 13, 15, 16, 20

Інтернет – ресурси: 1-7

Тема 10. ІСЛАМ ЯК СВІТОВА РЕЛІГІЯ

Історія ісламу. Одкровення Муххамеда - пророка Аллаха та його діяння. Мусульманські священні книги: Коран, Сунна, Тафсір. Основні догмати ісламу: п'ять стовпів віри, сім віроповчальних положень. Культ та свята ісламу. Умма в житті мусульман. Шаріат і його норми. Релігійна організація ісламу: муфтії, муедзин, хатіб, імам. Основні общини ісламу: суніти, шиїти, хариджити. Місце і роль халіфату у поширенні ісламу в світі. Сучасний розкол мусульманського світу.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 5, 6, 7

Додатковий: 1, 13, 15, 16, 20

Інтернет – ресурси: 1-7

Тема 11. РЕЛІГІЙНІСТЬ І ЦЕРКОВНЕ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

Витоки українського православ'я. Прийняття християнства та перетворення його в державну релігію князем Володимиром. Православ'я на українських землях литовсько-польської доби (XIV – середина XVII ст.).

Сутність церковних реформ у XVII ст. Старообрядництво. Скасування патріархату Петром I. Російське православ'я на службі Російської імперії.

Сутнісні риси українського православ'я, його відмінності від російської православної традиції. Рух за автокефалію українського православ'я та його наслідки (1917 – 1930-ті роки). Церква в Україні атеїстичної доби. Репресії проти духовенства, знищення храмів, використання церков не за призначенням, продаж церковних цінностей. Міжправославні церковні колізії в Україні 90-х років XX ст. Стан та динаміка розвитку релігійних відносин в сучасній Україні. Загострення стосунків між православними релігійними організаціями в Україні на початку XXI ст. Ідея створення в Україні єдиної православної помісної церкви.

Рішення Львівського собору 1946 р. та подальше існування греко-католицької церкви в Україні («катакомбної»). Відновлення в 1989 р. і розвиток Української греко-католицької церкви в незалежній Україні. Римокатолицизм, протестантизм, іслам, іудаїзм та інші релігії в сучасній Україні.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1, 5, 6, 7

Додатковий: 1, 2, 3, 4, 5

Інтернет – ресурси: 1-7

Тема 12. БІБЛІЯ ЯК СВЯЩЕННА КНИГА І ЯК КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНИЙ ФЕНОМЕН

Біблія як священна книга. Історія виникнення та структура Старого Заповіту. Основний зміст старозавітних книг. Основний зміст Нового Заповіту в структурі Біблії. Гуманістичний вплив Біблії на різні сфери духовного життя сучасної цивілізації. Сучасне тлумачення Біблії. Морально-етичні цінності Біблії. Значення декалога та Нагорної проповіді в християнстві. Моральний компендіум Діянь апостолів, Послань апостолів. Застережене значення Апокаліпсису. Суть і значення апокрифічної літератури, кумранських рукописів.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 2, 5, 6, 7

Додатковий: 1, 2, 3, 4, 7, 14

Інтернет – ресурси: 1-7

5. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основний

1. *Борисова З.О. Основи релігієзнавства. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 288 с.*
2. *Гнот С.І. Релігієзнавство. – Л.: ЛДУФК, 2011. – 163 с.*
3. *Докаш В.І. Загальне релігієзнавство. – Чернівці: Рута, 2009. – 184 с.*

4. *Історія релігії в Україні: Навч. посібник.* – К.: Т-во «Знання», КОО, 1999. – 735 с.
5. *Лубський В.І., Лубська М.В. Історія релігій: Підручник.* – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 696 с.
6. *Релігієзнавство: Підручник / За ред. В.І.Лубського, В.І.Теремка.* – К.: Видавничий центр “Академія”, 2000. – 408 с.
7. *Релігієзнавство: Навчальний посібник / А.Г.Баканурський та ін.* – К.: ВД “Професіонал”, 2004. – 304 с.

Додатковий

1. Академічне релігієзнавство: Підручник. / За наук. ред. професора А.Колодного. – К.: Світ Знань, 2000. – 862 с.
2. Біблія або Книги Святого Письма Старого і Нового Заповіту. – К.: Видання місійного товариства “Нове життя. Кемпус Крусейд Фор Крайст”, 1992. – 959+296 с.
3. Брайчевський М.Ю. Утвердження християнства на Русі. – К.: Наук. думка, 1988. – 259 с.
4. Дудар Н.П. Новірелігійні течії: український контекст. – К., 2000. – 132 с.
5. Духовність / Гл.ред. В.Дудик. – К., 2008. – 686 с.
6. Єрмановська Г.Е. Релігії народів світу. – К., 2014. – 319 с.
7. Історія світової релігієзнавчої думки / Уклад. Н.С.Мизак. – Чернівці, 2012. – 159 с.
8. *Калінін Ю.А., Харьковщенко Є.А. Релігієзнавство: Підруч.* – К.: Наук. думка, 1998. – 335 с.
9. *Колодний А.М. Релігієзнавчий словник.* – К.: Четверта хвиля, 1996. – 389 с.
10. Конфесіологія релігії / за ред.. А.М.Колодного. – К., 2009. – 237 с.
11. *Латигіна Н.А. Іслам: шлях крізь століття. Мнографія. / Н.А.Латигіна.* – К.: КНТЕУ, 2016. – 360 с.
12. Леонидов Ф. Введение в вероучение народов мира. – М.: Флинта, 2005. – 123 с.
13. Лешан В.Ю. Короткий релігієзнавчий словник. – Чернівці: Рута, 2007. – 128 с.
14. Лешан В.Ю. Основи релігієзнавства. – Чернівці, 2010. – 359 с.
15. Лубський В.І. Історія релігій: В 2 т. Т.1. – К., 2007. – 383 с.; Т.2. – К., 2008. – 423 с.
16. *Лубський В.І., Предко О.І. Психологія релігії: Підручник і хрестоматія.* – Ч.1.: – Київ: “Центр учбової літератури”, 2004. – 208 с.
17. *Лубський В.І. Релігієзнавство.* – К.: Вілбор, 1997. – 480 с.
18. Людина: дух, душа, тіло / Я.Білик. – Х.: Лівий берег, 1999. – 147 с.
19. Отче наш. Молитовник. – Ужгород: Карпати, 1991. – 351 с.
20. Практичне релігієзнавство / За ред.. проф. А.Колодного. – К., 2012. – 314 с.

21. Релігія в сучасному світі /Г.Теодорович; Г.Зімонь. – Л.: Свічадо, 2007. – 504 с.
22. Світоглядні основи та наукові докази Розумного Задуму в генезі життя та Всесвіту. – Острог, 2014. – 364 с.
23. Слобідський С., протоієрей. Закон Божий. – К.: Видавничий відділ Української Православної Церкви Київського Патріархату, 2003. – 654 с.

Інтернет-ресурси

1. http://risu.org.ua/ua/index/all_news/culture/theology (Релігійно-інформаційна служба України)
2. <http://religions.unian.ua/orthodoxy> (Православний відділ УНІАН)
3. <https://ukreligieznastvo.wordpress.com/uar/> (Українська асоціація релігієзнавців)
4. <http://ers.mar.in.ua/index.php/ua/> (Релігієзнавчі нариси)
5. <http://religii.rbc.ua/rus/v-ukraine-prezentovan-novy-uchno-populyarnyy-filosofsko-11092013093900> (журнал «Апейрон»)
6. <http://mar.in.ua/ua/> (молодіжна асоціація релігієзнавців)
7. <http://tureligious.com.ua/> (портал філософія та релігієзнавство)